

LIÊN KẾT TRONG SẢN XUẤT XU THỂ PHÁT TRIỂN TẤT YẾU CỦA NÔNG NGHIỆP HIỆN ĐẠI

* CHI MAI

Bài 3: Tìm "chất kết dính"

Với những gì đã và đang diễn ra trong ngành nông nghiệp, nhu cầu liên kết ngày càng trở nên đa dạng hơn. Không chỉ có nông dân cần liên kết mà ngay cả các doanh nghiệp, tác nhân trong chuỗi sản xuất hàng hóa nông nghiệp cũng có nhu cầu này... Nhưng tìm và phát huy "chất kết dính" của các tác nhân trong mối liên kết không phải dễ.

Nông dân liên kết với nông dân

Thời kỳ cạnh tranh kinh tế thị trường cần phải có sản phẩm khối lượng lớn, chất lượng cao, đạt tiêu chuẩn quốc tế; giao hàng đúng lúc, giá thành cạnh tranh. Nông dân cá thể không thể làm được điều này. Nông dân phải tổ chức được "hành động tập thể" theo quy trình sản xuất chung theo từng cánh đồng lớn. Quy trình sản xuất, thu hoạch, bảo quản và thương mại của nông dân được thiết lập trên cơ sở yêu cầu của doanh nghiệp, thị trường về khối lượng cung ứng, chất lượng hàng hóa... Đây chính là các yếu tố để nông dân xây dựng hành động tập thể. Hàng hóa nông sản cần được xác định rõ về số lượng, chất lượng đối với từng thị trường để làm cơ sở xây dựng kế hoạch cung ứng; xác định rõ chất lượng và số lượng sản phẩm nông sản trong sản xuất. Yêu cầu chất lượng của thị trường phải làm căn cứ cơ bản để xây dựng quy trình kỹ thuật cho các mô hình liên kết.

Tham gia vào các mô hình liên kết, nông dân nhận được sự hỗ trợ thiết thực và được bảo vệ khi thị trường gặp trở ngại. Trong ảnh: Nông dân Tổ hợp tác Khiết Tâm, huyện Vĩnh Thạnh vận hành chiếc máy gặt đập liên hợp vừa được Dự án Cạnh tranh nông nghiệp tài trợ. Ảnh: M.

THANH

phát triển kinh tế tập thể. Sự phối hợp của các ngành, các cấp, các đoàn thể ở địa phương trong việc hướng dẫn, hỗ trợ HTX thiếu chặt chẽ...

Nông dân liên kết lại bằng cách vào tổ hợp tác, hợp tác xã (HTX). Tuy nhiên, ông Trần Hoàng An, Giám đốc HTX Nông nghiệp Evergrowth, tỉnh Sóc Trăng, cho rằng: Một bộ phận nông dân vẫn còn ngại ngại mô hình HTX kiểu cũ nên kiên quyết không tham gia mô hình liên kết mới. Ngoài ra, theo Liên minh HTX TP Cần Thơ, một số địa phương, cơ quan quản lý nhà nước chuyên ngành chưa chủ động tham mưu cho lãnh đạo triển khai đầy đủ các nhiệm vụ quản lý nhà nước về kinh tế tập thể. Vẫn còn một bộ phận cán bộ quản lý nhà nước về kinh tế tập thể trong nông nghiệp còn yếu về năng lực và trình độ nên chất lượng tham mưu văn bản chính sách và tính chủ động còn hạn chế. Bên cạnh đó, ở nhiều nơi, chính quyền chưa thực sự quan tâm đúng mức tới lãnh đạo, chỉ đạo

Vậy động cơ nào để nông dân liên kết với nhau? Ông Nguyễn Văn Cường, nông dân xã Vĩnh Bình, huyện Châu Thành, tỉnh An Giang, cho biết: Sản xuất trong cánh đồng mẫu lớn, trong tổ hợp tác, nông dân giảm được ngày công lao động, giảm chi phí sản xuất do tất cả đều được cơ giới hóa. Không chỉ vậy, nông dân cũng được nâng cao trình độ sản xuất thông qua các buổi tập huấn, chia sẻ kinh nghiệm sản xuất... Từ đó gắn kết giữa nông dân và nông dân ngày càng bền chặt. Vì theo ông Cường, đây là những kinh nghiệm quý báu mà trước kia sản xuất đơn lẻ chưa làm hiệu quả. Giáo sư Tiến sĩ Võ – Tòng Xuân cho rằng: "Phải làm cho nông dân "mắt thấy, tai nghe" và phải đặt mục tiêu lợi nhuận của nông dân lên hàng đầu". Điều này có nghĩa, lợi ích hành động tập thể mang lại phải lớn hơn lợi ích của hành động riêng lẻ do từng cá nhân quyết định. Lợi ích hành động tập thể do thực hiện trên cùng một cánh đồng lớn bao gồm: đạt tính kinh tế quy mô; giảm chi phí sản xuất, chi phí giao dịch; tăng khả năng tiếp cận với công nghệ, nguồn lực sản xuất và thị trường mới; tăng vị thế đàm phán và khả năng cạnh tranh; nâng cao năng lực về tổ chức và kiến thức nhờ vào sự chia sẻ kinh nghiệm trong nhóm; chia sẻ rủi ro. Liên kết giữa nông dân với nhau để đáp ứng nhu cầu thị trường tốt hơn. Chỉ như vậy, nông dân mới có thể cung cấp sản phẩm đủ lớn về số lượng, đồng đều về chất lượng, kịp thời gian cho nhiều đối tác. Nhờ vào liên kết, nông dân mới có khả năng xây dựng và quản lý nhãn hiệu tập thể, tiến đến xây dựng thương hiệu cho sản phẩm, quản lý về chất lượng sản phẩm để gia tăng giá trị, đáp ứng nhu cầu ngày càng cao của thị trường đối với các sản phẩm có nguồn gốc xuất xứ rõ ràng, đảm bảo an toàn, chất lượng.

*** Liên kết nông dân với doanh nghiệp**

Tiến sĩ Vũ Trọng Bình, Phó Viện trưởng Viện Chính sách và Chiến lược phát triển Nông nghiệp nông thôn, cho rằng: Liên kết ngang giữa nông dân với nhau để cung cấp sản phẩm theo nhu cầu thị trường mới là một khía cạnh, là yếu tố "đẩy" trong mô hình liên kết. Mô hình này cần yếu tố "kéo", chính là thị trường tiêu thụ đầu ra mà hoạt động cốt lõi là xây dựng được liên kết dọc giữa nông dân với doanh nghiệp. Xây dựng mối liên kết này về bản chất là xây dựng kênh tiêu thụ mới trong chuỗi giá trị thông qua loại bỏ bớt tác nhân trung gian giữa người sản xuất và doanh nghiệp, rút ngắn độ dài của kênh tiêu thụ. Nếu không có liên kết này, việc tổ chức sản xuất thông qua liên kết ngang không đạt được lợi ích như mong muốn. Hiện tại, nhiều doanh nghiệp nông nghiệp ĐBSCL và cả nước thu gom nông sản thô, hoặc sơ chế đóng gói. Có nghĩa là ngay bản thân các doanh nghiệp cũng không tiếp cận tới được người tiêu dùng thông qua thương hiệu của mình. Vì vậy, kinh doanh của doanh nghiệp chỉ mang tính thời vụ, không ổn định. Những doanh nghiệp này cũng không thể liên kết với nông dân được. Họ không có các yếu tố ổn định để liên kết với nông dân về chất lượng, cung ứng và chia sẻ rủi ro. Do vậy, xây dựng cánh đồng lớn, nông dân chỉ nên liên kết với những doanh nghiệp có khả năng chế biến sâu, bán sản phẩm trực tiếp, có thương hiệu đến người tiêu dùng thông qua các hệ thống phân phối trong và ngoài nước; hoặc liên kết với những doanh nghiệp chứng minh được họ đã liên kết, là một phần hữu cơ của một chuỗi hàng hóa nào đó trong các khía cạnh về chất lượng, thương hiệu, rủi ro...

Chất kết dính" giữa doanh nghiệp và nông dân là gì? Ông Huỳnh Văn Thòn, Tổng Giám đốc Công ty Cổ phần Bảo vệ Thực vật An Giang (AGPPS), cho biết: Ngoài việc đầu tư đầu vào, đảm bảo đầu ra, một trong những mấu chốt gắn kết thành công với nông dân là AGPPS thay đổi vị thế của nông dân. Nghĩa là nông dân trong cánh đồng mẫu lớn của AGPPS có thể quyết định giá và thời gian bán lúa. Nếu thời điểm sau thu hoạch chưa được giá thì nông dân có thể gửi kho của nhà máy 30 ngày không phải tính phí lưu kho. "Đặt lợi ích của nông dân lên trên lợi ích của công ty là cách hiệu quả nhất để nông dân gắn bó lâu dài với doanh nghiệp" – ông Thòn chia sẻ. Nhiều ý kiến cho rằng, trước tiên, đó là quan hệ mua bán, trong đó doanh nghiệp là người mua, nông dân là người bán sản phẩm. Nhưng quan hệ mua bán này không phải là giao dịch mang tính thời

vụ mà nó được thực hiện trên cơ sở các yếu tố liên kết hữu cơ giữa doanh nghiệp và nông dân. Trên cơ sở liên kết ngang, sẽ có một lượng nông dân nhất định cùng tổ chức thực hiện sản xuất theo cánh đồng lớn, có sự hợp tác với doanh nghiệp là động lực để nông dân hành động tập thể trong xây dựng cánh đồng lớn. Những yếu tố liên kết ngang của nông dân đều bắt nguồn từ yêu cầu thị trường, thực chất cũng là cơ sở để hình thành các liên kết dọc với doanh nghiệp về chất lượng sản phẩm, cung ứng, quản trị chuỗi, quản lý thương hiệu sản phẩm. Chất lượng, số lượng, giá thành sản phẩm đưa ra thị trường được doanh nghiệp và nông dân cùng liên kết thực hiện đồng nhất, có quản trị từ khâu sản xuất đến khâu phân phối đến tay người tiêu dùng.

*** Điều kiện "cần và đủ"**

Theo Giáo sư Tiến sĩ Võ – Tòng Xuân, đã đến lúc phải chấm dứt tình trạng doanh nghiệp sản xuất nông sản mà không có vùng cung cấp nguyên liệu ổn định, nguyên liệu không có chất lượng và không thiết bị chế biến hiện đại. Vùng quy hoạch nguyên liệu cũng là vùng thành lập HTX, tập đoàn, trang trại sản xuất tập trung một loại nguyên liệu, theo quy trình đạt chất lượng VietGAP hoặc GlobalGAP. Điểm cơ bản và cốt lõi của các mô hình sản xuất hiệu quả trong nông nghiệp chính là xây dựng các mối liên kết ngang (nông dân với nông dân) để thực hiện hành động tập thể và liên kết dọc (nông dân với doanh nghiệp) để xây dựng kênh phân phối mới của các tác nhân trong chuỗi giá trị, đáp ứng yêu cầu thị trường hiệu quả nhất dựa trên nguyên tắc các bên tham gia bình đẳng, cùng có lợi.

Trong các mô hình liên kết, liên kết giữa nông dân và nông dân, nông dân và doanh nghiệp chưa thể hình thành nên một mô hình phát triển ổn định và bền vững. Ở đây còn có rất nhiều mắt xích trong chuỗi sản xuất nông sản liên kết lại với nhau để hình thành nên mối liên kết "4 nhà": Nhà nước, nhà khoa học, nhà nông và doanh nghiệp. Theo Tiến sĩ Nguyễn Đăng Nghĩa, Viện Khoa học kỹ thuật nông nghiệp Miền Nam, liên kết "4 nhà" để đáp ứng các điều kiện cần và đủ xây dựng nền nông nghiệp hiện đại. Các điều kiện "cần" gồm: Cần có sự nhận thức, chỉ đạo thống nhất của các cấp lãnh đạo từ chính phủ, các bộ ngành đến các địa phương. Cần có liên kết "4 nhà" mà nhà doanh nghiệp là hạt nhân và chính là mắt xích quan trọng nhất trong chuỗi liên kết. Cần tuyên truyền, vận động, giải thích, nâng cao nhận thức của nông dân về lợi ích khi tham gia liên kết sản xuất. Cần có các doanh nghiệp đủ tầm, đủ năng lực và tâm huyết để tham gia vào mô hình liên kết và rất cần sự đóng góp công sức, trí tuệ, kinh nghiệm của các nhà khoa học... Các điều kiện đủ, gồm: Phải có đủ diện tích sản xuất nông nghiệp theo tiêu chí cánh đồng lớn. Phải có đủ 4 nhà cùng thực hiện liên kết nhằm hỗ trợ cho việc thực hiện các hợp đồng sản xuất. Trong đó, chủ yếu là nhà doanh nghiệp và nhà nông cùng thực hiện trong 1 dự án – có sự hỗ trợ về cơ chế, chính sách của nhà nước và sự hỗ trợ ứng dụng các tiến bộ khoa học kỹ thuật cho năng suất cao, chất lượng tốt, giá thành sản phẩm hạ... của nhà khoa học. Bên cạnh đó, phải có đủ máy móc, kho bãi phục vụ chăm sóc, thu hoạch phù hợp với quy mô diện tích, sản lượng của từng cánh đồng liên kết.

(Còn tiếp)

Bài 4 "Phân vai" 4 nhà